

EDUSKUNNAN VASTAUS 33/2001 vp

Hallituksen esitys tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi

Asia

Hallitus on vuoden 2000 valtiopäivillä antanut eduskunnalle esityksensä tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 78/2000 vp).

Valiokuntakäsittely

Lakivaliokunta on antanut asiasta mietinnön (LaVM 6/2001 vp).

Päätös

Nyt koolla oleva eduskunta on hyväksynyt seuraavat lait:

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 13 luku, 15 luvun 3 §:n 3 momentti ja 22 luvun 2 §:n 3 momentti,
sellaisina kuin ne ovat 13 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 15 luvun 3 §:n 3 momentti laissa 497/1958 ja 22 luvun 2 §:n 3 momentti laissa 1064/1991, seuraavasti:

13 luku

Tuomarin esteellisyydestä

1 §

Tuomari ei saa käsitellä asiaa, jos hän on tässä luvussa tarkoitettu tavoin esteellinen.

Tuomari saa kuitenkin 1 momentin estämättä ratkaista kiireellisen kysymyksen, joka ei vaikuta pääasiassa tehtävään ratkaisuun, jollei estettä tuomaria ole viivytyksettä saatavissa.

2 §

Tämän luvun tuomaria koskevia säännöksiä sovelletaan myös tuomioistuimen muuhun jäsenen, esittelijään, pöytäkirjanpitäjään ja siihen,

joka tuomioistuimessa ratkaisee asian tai voi olla läsnä asiaa ratkaistaessa.

Mitä tässä luvussa säädetään asianosaisesta, koskee myös asianomistajaa, väliintulijaa ja asianosaiseen rinnastettavaa kuultavaa. Todistajalla tarkoitetaan myös muuta todistelutarkoituksessa kuultavaa henkilöä.

3 §

Läheisellä tarkoitetaan tässä luvussa:

1) tuomarin puolisoa sekä tuomarin lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja tuomarille muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;

2) tuomarin vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, tuomarin sisarusten lapsia ja tuomarin entistä puolisoa; sekä

3) tuomarin puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä tuomarin puolison sisarusten lapsia.

Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä. Edellä 1 momentissa tarkoitettuna läheisenä pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista.

4 §

Tuomari on esteellinen asiassa, jossa:

1) tuomari tai hänen läheisensä on asianosainen;

2) tuomari tai hänen läheisensä toimii tai on toiminut asianosaisen edustajana, avustajana tai asiamiehenä;

3) tuomari on tai on ollut todistajana tai asian tuntijana;

4) tuomarin läheinen on todistajana tai asian tuntijana tai jossa läheistä on käsitellyn aikaisemmassa vaiheessa kuultu tällaisessa ominaisuudessa ja asian ratkaisu voi osaltaan riippua tästä kuulemisesta; tai

5) asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa tuomarille, hänen 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulle läheiselleen tai sille, jota tuomari tai hänen läheisensä edustaa.

Edustajalla tarkoitetaan 1 momentin 2 ja 5 kohdassa luonnollisen henkilön huoltajaa, edunvalvojaa tai muuta niihin rinnastettavaa edustajaa.

5 §

Tuomari on esteellinen, jos hän tai hänen 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä toimii:

1) hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa yhteisössä, säätiössä tai julkisoikeudellisessa laitoksessa tai liikelaitoksessa; tai

2) asemassa, jossa hän päättää valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön puhevallan käyttämisestä asiassa, ja

edellä 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu taho on asiassa asianosainen tai asian ratkaisusta on sille odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

6 §

Tuomari on esteellinen, jos:

1) asianosainen on tuomarin tai hänen 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun läheisensä vastapuoli muussa oikeudenkäynnissä tai viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa; tai

2) tuomarilla on palvelussuhteen perusteella tai muuten asianosaiseen sellainen suhde, että se, erityisesti käsiteltävänä olevan asian laatu huomioon ottaen, antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa.

Esteellisyyttä ei 1 momentin nojalla aiheudu yksin sen vuoksi, että asianosaisena on valtio, kunta tai muu julkisyhteisö, eikä myöskään, jos vastapuoli on pannut 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun asian vireille aiheuttaakseen esteellisyyden tai muuten selvästi perusteetta.

Tavanomaisena pidettävään asiakkuuteen, omistukseen tai niihin verrattavaan seikkaan perustuva suhde asianosaiseen ei aiheuta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua esteellisyyttä.

7 §

Tuomari on esteellinen, jos hän tai hänen 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on käsitellyt samaa asiaa toisessa tuomioistuimessa, muussa viranomaisessa tai välimiehenä. Tuomari on esteellinen myös, jos hän on asianosaisena samanlaisessa asiassa ja tämän asian laatu tai käsiteltävänä olevan asian ratkaisun vaikutus tuomarin asiaan antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa.

Tuomari on esteellinen käsittelemään samaa asiaa tai sen osaa uudelleen samassa tuomioistuimessa, jos on perusteltua aihetta epäillä hänellä olevan asiaan ennakoasenne hänen asiansa aikaisemmin tekemänsä ratkaisun tai muun erityisen syyn vuoksi.

Tuomari on esteellinen myös, jos jokin muu tässä luvussa tarkoitettuun seikkaan rinnastettava seikka antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta asiassa.

8 §

Asianosaisen tulee tehdä väite tuomarin esteellisyydestä heti ryhtyessään käyttämään asiassa puhevaltaa ja saatuaan tiedon asian käsittelyyn osallistuvista tuomareista. Jos asianosainen saa myöhemmin tiedon seikasta, jolla saatetaan olla merkitystä esteellisyyttä arvioitaessa, siihen perustuva väite on esitettävä viipymättä. Asianosaisen on perusteltava väite ja samalla ilmoitettava, milloin peruste siihen tuli hänen tietoonsa. Asianosainen ei voi vedota tiedossaan olleeseen, esteellisyyden arvioinnin kannalta harkinnanvaraiseen seikkaan enää sen jälkeen, kun tuomari on ratkaissut asian, paitsi jos asianosainen osoittaa, että hänellä oli pätevä syy olla tekemättä väitettä aikaisemmin.

9 §

Väite tuomarin esteellisyydestä ratkaistaan siinä tuomioistuimessa, jossa pääasia on käsiteltävänä. Väite voidaan ratkaista myös kirjallisessa menettelyssä. Tuomioistuim voi myös omasta aloitteestaan ottaa ratkaistavakseen kysymyksen esteellisyydestä.

Käräjäoikeus on päätösvaltainen tuomarin esteellisyyttä koskevassa asiassa, kun siinä on yksi lainoppinut jäsen. Hovioikeuden ja korkeimman oikeuden päätösvaltaisuudesta säädetään erikseen.

Esteelliseksi väitetty tuomari saa itse ratkaista väitteen esteellisyydestään vain, jos tuomioistuim ei ole ilman häntä päätösvaltainen eikä

hänen tilalleen ole ilman huomattavaa viivytystä saatavissa esteetöntä tuomaria. Esteelliseksi väitetty tuomari saa myös ratkaista väitteen, joka on selvästi perusteeton.

15 luku

Oikeudenkäyntiasiamiehestä

3 §

Se, joka on asiaa käsittelevään oikeuden jäsenen sellaisessa suhteessa kuin 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetaan, ei saa avustaa asianosaista tai toimia tämän asiamiehenä asiassa. Asiamiehenä tai avustajana ei saa myöskään toimia se, joka on osallistunut asian käsittelyyn tuomioistuimen jäsenenä, esittelijänä tai pöytäkirjanpitäjänä taikka ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana.

22 luku

Käräjäoikeuden pöytäkirja

2 §

Pöytäkirjan laatii puheenjohtajan ohjeiden mukaisesti tuomioistuimen virkamies taikka erityisestä syystä puheenjohtaja tai hänen määräämänsä tuomioistuimen lainoppinut jäsen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleissa asioissa sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Laki

tuomareiden nimittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tuomareiden nimittämisestä 25 päivänä helmikuuta 2000 annettuun lakiin (205/2000)
uusi 19 a § seuraavasti:

3 luku

Määräaikaiset tuomarit

19 a §

Esteettömän tuomarin määrääminen

Korkein oikeus voi tarvittaessa määrätä esteellisen tuomarin tilalle toisen kelpoisuusvaatimukset täyttävän tuomarin hovioikeuteen ja erityistuomioistuimeen. Korkein hal-

linto-oikeus voi vastaavasti määrätä tuomarin hallinto-oikeuteen.

Hovioikeus voi tarvittaessa määrätä esteellisen tuomarin sijaan saman hovioikeuspiirin toisen käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen, hovioikeuden jäsenen, asessorin tai viskaalin käsittelemään käräjäoikeudessa esteellisyysväitteen tai pääasian.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Laki

hallintolainkäyttölain 76 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1996 annetun hallintolainkäyttölain (586/1996) 76 § seuraavasti:

76 §

Esteellisyys

Valitusasiaa käsittelevän henkilön esteellisyydestä sekä esteellisyysväitteen esittämisestä ja käsittelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa.

Valitusasian käsittelyssä noudatetaan myös, mitä oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Laki

hallinto-oikeuslain 19 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §
Tällä lailla kumotaan 26 päivänä maaliskuuta 1999 annetun hallinto-oikeuslain (430/1999) 19 §.	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Laki

työtuomioistuimesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työtuomioistuimesta 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetun lain (646/1974) 8 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1007/1982, 951/1993, 252/1994 ja 59/2001, uusi 7 momentti seuraavasti:

8 §	toinen on työnantajapuolelta ja toinen työntekijä- tai virkamiespuolelta.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen ratkaisemaan väitteen tuomarin esteellisyydestä, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi jäsentä, joista _____	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/1978) 5 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

5 § Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
_____ 20 _____ .

Markkinatuomioistuin on päätösvaltainen ratkaisemaan väitteen tuomarin esteellisyydestä, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi jäsentä.

Laki

ulosottolain 1 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 1 luvun 8 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 197/1996, seuraavasti:

1 luku Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
_____ 20 _____ .

Yleiset säännökset

8 §

Ulosottomiehen esteellisyys

Ulosottomies ei saa ryhtyä täytäntöönpanotoimeen, jos hän on asiassa esteellinen. Ulosottomies on esteellinen, jos:

1) hän ja asianosainen ovat sillä tavoin läheiset kuin oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetaan;

Laki

eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevain säännösten soveltamisesta naiseen annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevain säännösten soveltamisesta naiseen 23 päivänä huhtikuuta 1926 annettu laki (113/1926) seuraavasti:

Mitä miespuolisista henkilöistä säädetään su-	henkilöistä sekä mies- ja naishenkilöistä, niin
kulaisuus- ja lankoussuhteen osalta oikeu-	myös aviosuhteen perusteella puolisoista.
denkäymiskaaren 1 luvun 6 §:ssä, on voimassa	_____
myös samassa suhteessa toisiinsa olevista nais-	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
	20 .

Helsingissä 17 päivänä huhtikuuta 2001
